

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 sierpnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Renata Żywicka (przewodniczący)
SSN Jarosław Sobutka (sprawozdawca)
SSN Robert Stefanicki

w sprawie z powództwa J. Z.
przeciwko V. spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w W.
o ryczałt za noclegi,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 13 sierpnia 2024 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie
z dnia 11 stycznia 2022 r., sygn. akt XXI Pa 138/21,

- I. oddała skargę kasacyjną,**
- II. zasądza od V. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w W. na rzecz J. Z. kwotę 1.350,00 (jeden tysiąc trzysta pięćdziesiąt) złotych, wraz z odsetkami, o których mowa w art. 98 § 1¹ k.p.c. - tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

Jarosław Sobutka Renata Żywicka Robert Stefanicki

UZASADNIENIE

Powód J. Z. wniósł o zasądzenie od pozwanego V. sp. z o.o. w W. następujących kwot:

- 13.672 zł wraz z odsetkami ustawowymi tytułem diet za zagraniczne podróże służbowe;
- 12.749 zł wraz z odsetkami ustawowymi tytułem ryczałtów za noclegi w okresie od czerwca do listopada 2008 r.;
- 1.447,60 zł wraz z odsetkami ustawowymi od 5 listopada 2012 r. do dnia zapłaty tytułem kosztów dojazdu do Sądu w Warszawie (I i II instancja);
- 1.901,49 zł wraz z odsetkami od 5 listopada 2012 r. do dnia zapłaty tytułem wynagrodzenia pełnomocnika powoda;
- 24,80 zł wraz z odsetkami ustawowymi od 5 listopada 2012 r. do dnia zapłaty tytułem kosztów związanych z nadawaniem korespondencji.

Wyrokiem z 14 września 2011 r. (sygn. akt VII P 568/10) Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie zasądził od V. sp. z o.o. w W. na rzecz powoda wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych w kwocie 1.078,98 zł, ryczałty z tytułu podróży służbowych w wysokości 12.749 zł oraz odsetki od niewypłaconych w terminie świadczeń z tytułu stosunku pracy w kwocie 5.179,20 zł, oddalając powództwo w pozostałym zakresie.

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z 16 lutego 2012 r. (sygn. akt XXI Pa 572/11) uchylił powyższe orzeczenie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

W toku ponownego rozpoznania sprawy Sąd Rejonowy skierował strony do mediacji. W dniu 23 października 2012 r., na posiedzeniu mediacyjnym, strony zawarły przed mediatorem ugodę w zakresie godzin nadliczbowych i delegacji krajowych, ustalając, że: strona pozwana zapłaci powodowi kwotę 1.078,98 zł tytułem dodatkowego wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych wraz z odsetkami od daty ustania stosunku pracy do dnia wypłaty na konto powoda (pkt 1) oraz kwotę 69 zł wraz z odsetkami od daty ustania stosunku pracy do dnia wypłaty, która to kwota została wyliczona przez biegłą jako należność za delegacje krajowe, zaś pozwany wypłaci ją ze względu na niewielką wartość, a nie uznanie sposobu wyliczenia przez biegłego (pkt 2). Strony postanowiły, że kwoty te zostaną wypłacone

powodowi w terminie 14 dni od daty zatwierdzenia ugody przez sąd (pkt 3), zaś ugoda kończyła wszelkie roszczenia między nimi związane z godzinami nadliczbowymi oraz delegacjami krajowymi wynikającymi ze stosunku pracy (pkt 4).

Postanowieniem z 5 listopada 2012 r. (sygn. akt VII P 847/12) Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie umorzył postępowanie w sprawie oraz zniósł wzajemnie pomiędzy stronami koszty procesu, a postanowieniem z 8 marca 2013 r. odrzucił zażalenie na powyższe orzeczenie, jako wniesione po terminie. Postanowieniem z 29 kwietnia 2013 r. Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie odrzucił zażalenie powoda na postanowienie z 8 marca 2013 r., z uwagi na nieuzupełnienie braków formalnych, a postanowieniem z 28 maja 2013 r. odrzucił zażalenie powoda na postanowienie z 29 kwietnia 2013 r., jako spóźnione. Postanowieniem z 22 października 2013 r. (sygn. akt XXI Pz 324/13) Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił zażalenie powoda na postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 28 maja 2013 r., w uzasadnieniu wskazując, że powód wniósł zażalenie na postanowienie z 29 kwietnia 2013 r. po upływie ustawowego terminu. W piśmie procesowym wniesionym 31 października 2013 r. do Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie powód wniósł o przywrócenie terminu do wniesienia zażalenia na postanowienie tego Sądu, w przedmiocie odrzucenia zażalenia na postanowienie Sądu z 29 kwietnia 2013 r. Postanowieniem z 29 listopada 2013 r. Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie odrzucił wniosek powoda o przywrócenie terminu do złożenia zażalenia na postanowienie z 28 maja 2013 r. Postanowieniem z 18 czerwca 2014 r. (sygn. akt XXI Pz 144/14) Sąd Okręgowy w Warszawie, na skutek zażalenia powoda na postanowienie Sądu Rejonowego dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie z 29 listopada 2013 r., umorzył postępowanie w sprawie.

W piśmie procesowym z 15 czerwca 2018 r. powód rozszerzył powództwo, wnosząc o zasądzenie dodatkowej kwoty 3.690 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 28 maja 2016 r. do dnia zapłaty, tytułem wydatków za obsługę prawną w sprawie o sygn. akt VII P 847/12 oraz w niniejszej sprawie, kwoty 4,80 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia wniesienia pisma rozszerzającego powództwo do dnia zapłaty tytułem wydatków związanych z nadawaniem korespondencji oraz kwoty 25.000 zł wraz z odsetkami tytułem zadośćuczynienia. Na

rozprawie w dniu 11 lipca 2018 r. cofnął pozew co do kwoty 13.672 zł tytułem diet za zagraniczne podróże służbowe wraz ze zrzeczeniem się roszczenia. W pozostałym zakresie podtrzymał powództwo precyzując, że kwot 1.447,60 zł oraz 1.901,49 zł dochodził tytułem odszkodowania, zaś z tytułu wydatków poniesionych na nadawanie korespondencji w sprawie o sygn. akt VII P 847/12 oraz w sprawie niniejszej domaga się kwoty 77,38 zł.

Wyrokiem z 25 lipca 2018 r. (sygn. akt VII P 105/17) Sąd Rejonowy dla Warszawy-Żoliborza w Warszawie odmówił odrzucenia pozwu, umorzył postępowanie w zakresie roszczenia w wysokości 13.672 zł tytułem niedopłaty za delegacje zagraniczne, oddalił powództwo w pozostałym zakresie oraz zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 3.600 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy w Warszawie, wyrokiem z 24 stycznia 2019 r. (sygn. akt XXI Pa 607/18), oddalił apelację powoda od powyższego orzeczenia.

Od tego wyroku powód wywiódł skargę kasacyjną. Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił naruszenie prawa materialnego:

- art. 2 pkt 7 ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 1, 2, 3 i 5 k.p., w sytuacji gdy mimo orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z 24 listopada 2016 r. (sygn. K 11/15), Sąd winien był przyjąć, że skoro powód odbywał podróże służbowe, to dochodzone pozwem należności znajdują nadal podstawę prawną w stosunku do powoda jako pracownika w przepisach ogólnych Kodeksu pracy, tj.: w art. 77⁵ § 1 k.p. w związku z § 9 pkt 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju oraz § 16 pkt 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 5 lutego 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej;

- art. 77⁵ § 1 k.p. w związku z § 9 pkt 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub

samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju oraz § 16 pkt 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 5 lutego 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej, przez ich błędną wykładnię, a przez to niezastosowanie.

Skarżący zarzucił także naruszenie przepisu postępowania – art. 328 § 2 k.p.c. - przez jego rażące naruszenie, albowiem uzasadnienie kwestionowanego wyroku nie odpowiada wymaganiom przyjętym w tym przepisie, bowiem nie wyjaśniono w nim w sposób stanowczy i jednoznaczny podstawy faktycznej zgłoszonego roszczenia o wypłatę ryczału za noclegi, co pozwoliłoby na jego prawną kwalifikację. W szczególności Sąd Rejonowy, a w następstwie Sąd Okręgowy nie ocenił, jaki charakter miały „zryczałtowane diety za diety i noclegi”, które pozwana spółka wypłacała powodowi w kwocie 42 Euro na dobę na podstawie odpowiednich postanowień regulaminu wynagradzania. W tej sytuacji przedwczesne jest rozstrzygnięcie, czy pozwany pracodawca zapewnił powodowi bezpłatny nocleg przez udostępnienie mu w kabinie samochodu odpowiedniego miejsca do spania.

Powołując się na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie wniósł o uchylenie orzeczenia w zaskarżonej części i jego zmianę, przez zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda żądanych kwot, a także zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy, wyrokiem z 9 czerwca 2021 r. (sygn. akt II PSKP 37/21), uchylił zaskarżony wyrok w punkcie 1, w części dotyczącej ryczałów za noclegi w czasie podróży służbowej i sprawę w tym zakresie przekazał Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego (pkt 1 wyroku) oraz oddalił skargę kasacyjną w pozostałej części (pkt 2).

W uzasadnieniu wyroku, powołując się na bogate orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazano, że zaprezentowane dotychczas poglądy judykatury wyjaśniają problemy w płaszczyźnie mechanizmu ustalania prawa do ryczału za nocleg w sytuacji, gdy u pracodawcy nie było przepisów zakładowych (umownych) w przedmiocie spornego świadczenia, jak i sytuacji, gdy rozliczenie kosztów noclegu kierowcy zostało usankcjonowane w układzie zbiorowym pracy, regulaminie

wynagradzania bądź umowie o pracę. Wspólnym mianownikiem cytowanych przez Sąd Najwyższy orzeczeń jest fakt, że sam nocleg w kabinie pojazdu, nawet o podwyższonym standardzie, nie niweczy automatycznie zasadności żądania zasądzenia ryczałów w związku z podróżą służbową, a może co najwyżej wpłynąć na jego wysokość. Kierując się powyższą wykładnią obowiązujących przepisów Sąd Najwyższy wyjaśnił, że Sąd Okręgowy słusznie skonstatował, iż powód, jako kierowca zatrudniony w transporcie międzynarodowym, nie został pozbawiony prawa do noclegu umożliwiającego regenerację sił w godnych warunkach. Warunki takie z reguły nie są zapewnione przez udostępnienie miejsca do spania w kabinie pojazdu, który jest przez niego prowadzony. Wysokość należności z tytułu noclegów ustalona w toku postępowania pierwszoinstancyjnego i zaakceptowana w postępowaniu apelacyjnym dawała kierowcy możliwość zaspokojenia potrzeb noclegowych w warunkach godnych i pozwalających na regenerację sił. Jak zauważył Sąd Najwyższy, w ocenie Sądu Okręgowego, powołany w skardze o wznowienie postępowania wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 24 listopada 2016 r. (K 11/15), ostatecznie nie spowodował konieczności weryfikacji zapadłych w sprawie orzeczeń Sądów I i II instancji. Po wyroku tym nie stosuje się wprawdzie art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców z 2004 r., ale stosuje się art. 77⁵ § 5 k.p. w przypadku, gdy pracodawca nie uregulował zasad zwrotu należności z tytułu podróży służbowej w układzie zbiorowym pracy, regulaminie wynagradzania lub umowie o pracę, a tak się stało w rozpoznawanej sprawie. Roszczenia powoda o zasądzenie kosztów noclegu były zdaniem Sądu Najwyższego uzasadnione w świetle art. 77⁵ k.p. w związku z art. 5 k.p. (art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców). Należność z tego tytułu została wyliczona według stawek obowiązujących w sferze budżetowej. Sąd Okręgowy miał przy tym na uwadze to, że sumy, które były wypłacone powodowi z tytułu odbytych podróży służbowych, nie obejmowały ryczałów za noclegi. Obowiązujący jedynie w spółce Regulamin Wynagradzania z 16 czerwca 2010 r. odnosił pojęcie "dieta" do kosztów żywienia. Brak było podstaw do nadania temu pojęciu szerszego znaczenia. Zaprezentowana przez Sąd Okręgowy wykładnia obowiązujących przepisów i ich subsumcja do stanu faktycznego sprawy, w ocenie Sądu Najwyższego, pozostawała w sprzeczności z poglądami prawnymi wyrażanymi w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Dlatego Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok

w punkcie 1 w części dotyczącej ryczałtów za noclegi w czasie podróży służbowej i sprawę w tym zakresie przekazał Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego (pkt 1 wyroku) oraz oddalił skargę kasacyjną w pozostałej części (pkt 2).

Wyrokiem z 11 stycznia 2022 r. (sygn. akt XXI Pa 138/21) Sąd Okręgowy w Warszawie, po ponownym rozpoznaniu sprawy:

I. zmienił zaskarżony wyrok:

1. w punkcie 3 w ten sposób, że:

a. zasądził od V. sp. z o.o. w W. na rzecz J. Z. kwotę 12.479 zł tytułem ryczałtu za noclegi wraz z odsetkami ustawowymi od 23 listopada 2008 r. do 31 grudnia 2015 r. oraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 1 stycznia 2016 r. do dnia zapłaty;

b. umorzył postępowanie w zakresie żądania zasądzenia odsetek ustawowych od kwoty ryczałtu za noclegi;

2 w punkcie 4 w ten sposób, że zasądził od V. sp. z o.o. w W. na rzecz J. Z. kwotę 756 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego oraz od J. Z. na rzecz V. sp. z o.o. w W. kwotę 1.944 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;

II. zasądził od V. sp. z o.o. w W. na rzecz J. Z. kwotę 400 zł tytułem zwrotu kosztów procesu w instancji odwoławczej, w tym kwotę 378 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego oraz kwotę 756 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym;

III. zasądził od J. Z. na rzecz V. sp. z o.o. w W. kwotę 972 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej.

W uzasadnieniu wyroku Sąd odwoławczy wskazał, że będąc związanym wykładnią prawa dokonaną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy w wyroku z 9 czerwca 2021 r. (sygn. akt II PSKP 37/21), po ponownym rozpoznaniu apelacji powoda Sąd Okręgowy uznał, iż wykładnia obowiązujących przepisów i ich subsumcja do stanu faktycznego sprawy, dokonana przez Sąd Rejonowy, pozostawała w sprzeczności z poglądami prawnymi wyrażanymi w orzecznictwie Sądu Najwyższego, w tym wyroku Sądu Najwyższego wydanym w niniejszej sprawie (II PSKP 37/21). Podniesione zatem w apelacji przez powoda zarzuty naruszenia prawa materialnego okazały się uzasadnione. Ponownie rozpoznając apelację powoda J. Z. od wyroku Sądu Rejonowego, mając na uwadze wytyczne Sądu Najwyższego, Sąd Okręgowy jako

sąd merytoryczny uznał, że dla prawidłowego wyrokowania niezbędne było dopuszczenie w postępowaniu apelacyjnym dowodu z uzupełniającego przesłuchania powoda na okoliczność zasadności roszczenia o ryczałt za noclegi, a w szczególności miejsc, w których powód wykonywał swoje obowiązki, nocował oraz warunków tych noclegów. W ocenie Sądu Okręgowego pomimo, że faktem jest, iż u pozwanej obowiązywał Regulamin Wynagradzania z 16 kwietnia 2007 r. a nie z dnia 16 czerwca 2010 r., to jednak nie sposób zgodzić się ze stanowiskiem strony pozwanej, że postanowienie § 16 ust. 4 lit. a Regulaminu wynagradzania obowiązującego w pozwanej spółce z 16 kwietnia 2007 r. przewidującego, że kierowcom samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony przysługiwała dieta i ryczałt noclegowy w łącznej wysokości 42 Euro za dobę podróży - należy ocenić w ten sposób, iż wypłacane co miesiąc przez pozwaną w okresie zatrudnienia ww. pracownikom kwoty były tytułem diet i ryczałtów noclegowych i gwarantowały wypłatę diety w minimalnej zagwarantowanej przez przepisy Kodeksu pracy (art. 77⁵ § 4 k.p.) wysokości i ryczałtu noclegowego w wysokości limitowanej rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju z tytułu podróży, odbywanej w terminie i w państwie określonym przez pracodawcę. Sąd odwoławczy wskazał, że uregulowania wewnętrzne, obowiązujące u pozwanego, w zakresie określającym przysługującą kierowcom dietę i ryczałt noclegowy na łączną wysokość 42 Euro za dobę podróży, były w okresie spornym mniej korzystne od przepisów prawa pracy, a więc winny one być przez nie zastąpione.

Z ustaleń Sądu Okręgowego wynikało w sposób jednoznaczny, że w trakcie podróży służbowych powód nocował w kabinie samochodu ciężarowego, przy pomocy którego wykonywał swoje obowiązki służbowe, mając zapewnione jedynie łóżko w kabinie, nawet bez pościeli. Kabina pojazdu nie zapewnia takich warunków wypoczynku, jak wypoczynek w miejscu do tego przeznaczonym, świadczącym usługi noclegowe. W ocenie Sądu Okręgowego nie sposób było stwierdzić, że powodowi został zapewniony należyty i bezpłatny nocleg w spornym okresie, w rozumieniu § 9 pkt 4 rozporządzenia, w sytuacji gdy spał na łóżku w kabinie w

samochodzie, korzystając z własnej pościeli, nie mając zapewnionego dostępu do węzła sanitarnego-kanalizacyjnego, a zdarzało się także, iż powód nie miał możliwości - nawet za opłatą - skorzystać z toalety, czy prysznic, gdy nocował w kabinie samochodu przed firmą załadunkową. Parkingi, przy których się zatrzymywał w weekendy były płatne. Zdarzało się, że płacił również za prysznic ok 2 Euro. Pozwany wprawdzie ustalił wysokość przyznawanych kierowcom diet w regulaminie wynagradzania w wysokości 42 Euro za dobę i twierdził, że w skład tej kwoty wchodził również ryczałt noclegowy, co wynikało z postanowień regulaminu - jednak kwota ta okazała się być niższą, niż przewidywały obowiązujące przepisy. Zgodnie z treścią § 2 Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju, które miał zastosowanie w niniejszej sprawie, z tytułu podróży, odbywanej w terminie i w państwie określonym przez pracodawcę, pracownikowi przysługują dieta oraz zwrot kosztów m.in. noclegu. Są to dwa różne świadczenia. Dieta jest przeznaczona na pokrycie kosztów wyżywienia i inne drobne wydatki. Natomiast zwrot kosztów za nocleg ma na celu zapewnienie kierowcy właściwego miejsca do odpoczynku. Wysokość diety za dobę podróży w poszczególnych państwach jest określona w załączniku do tego rozporządzenia. Jak zatem wynikało z załącznika diety za pobyt w Belgii, Francji, powinny wynosić nie mniej niż 45 Euro, za pobyt w Niemczech, Włoszech nie mniej niż 42 Euro, w Hiszpanii nie mniej niż 48 Euro, z kolei w Wielkiej Brytanii nie mniej niż 32 GBP. Zdaniem Sądu odwoławczego z powyższego jednoznacznie wynika, że diety przyznawane pracownikom pozwanej, w tym powodowi, w całości wyczerpywały minimalne wysokości diet, które pracodawca jest zobowiązany do wypłaty swoim pracownikom z uwagi na podróże służbowe do ww. krajów, do których uczęszczał również powód, a w niektórych sytuacjach (np. diety za pobyt w Belgii, Francji, Hiszpanii) były zaniżone. Zatem przyjąć należało, że sumy, które były wypłacone powodowi z tytułu odbytych podróży służbowych, nie obejmowały ryczałtów za noclegi. Obowiązujący w spółce Regulamin Wynagradzania z dnia 16 kwietnia 2007 r. (§ 16 ust. 4 lit. a) odnosił zatem pojęcie „dieta” do kosztów wyżywienia. Brak było podstaw do nadania temu pojęciu szerszego znaczenia.

Natomiast za nocleg przysługuje pracownikowi zwrot kosztów w wysokości stwierdzonej rachunkiem hotelowym, w granicach ustalonego na ten cel limitu określonego w załączniku do ww. rozporządzenia. W razie nieprzedłożenia rachunku za nocleg, pracownikowi przysługuje ryczałt w wysokości 25% limitu. W przedmiotowej sprawie bezspornym było, że powód nie nocował w hotelach podczas podróży służbowych, a prawo do odpoczynku realizował w samochodach ciężarowych, którymi podróżował. Sąd Okręgowy uznał, że z tej też przyczyny powód mógł się domagać zwrotu kosztów noclegu w wysokości 25% limitu określonego dla poszczególnych państw. Koszty te zostały wyliczone przez biegłą sądową w opinii na kwotę 13.672,39 zł. Zdaniem Sądu wyraźnie świadczyło to o tym, wbrew zapewnieniom pozwanego, że pozwany mimo postanowień Regulaminu, nie zwracał powodowi ryczałtu za noclegi, które występowały w trakcie podróży służbowych. Sąd Okręgowy zaznaczył także, że pracodawca nie miałby obowiązku wypłaty pracownikowi należności z tytułu noclegu, jeśli zapewniłby podwładnemu bezpłatny nocleg (§ 9 ust. 4 rozporządzenia).

W stanie faktycznym sprawy bezsporną pozostawała okoliczność, że pozwana spółka wprowadzie zapewniła powodowi nocleg, jednak był to nocleg w kabinie prowadzonego samochodu, który oprócz łóżka nie posiadał żadnego dostępu do węzła sanitarno-kanalizacyjnego. Pozwana nie zapewniała pracownikowi nawet pościeli. Powód z prysznicu, bieżącej wody, czy też toalet musiał korzystać na parkingach i zdarzało się, że ponosił koszty prysznicu ok. 2 Euro oraz koszty parkingu w weekendy. Z tych też przyczyn Sąd Okręgowy uznał, że pracodawca nie zapewniał powodowi bezpłatnego noclegu w rozumieniu § 9 ust. 4 rozporządzenia. Z uwagi jednak na to, że regulacje zawarte w Regulaminie Wynagradzania pracodawcy były mniej korzystne niż postanowienia rozporządzenia, roszczenie o ryczałt za nocleg pozostawało co do zasady zasadne. Sąd Okręgowy uznał, że skoro postanowienia Regulaminu Wynagrodzenia dotyczyły diety i ryczałtu noclegowego, wypłacanego w łącznej wysokości 42 EUR za dobę podróży, to wypłacone świadczenie pokrywa jedynie dietę za podróże służbowe. Kwota świadczenia nie uwzględniała natomiast ryczałtu za nocleg i niedopłata tego świadczenia należna jest pracownikowi.

Sąd II instancji zwrócił też uwagę, że biegłą sądową dokonała obliczeń na podstawie regulacji zawartych w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej

z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju. Z jej opinii wynikało, że niedopłata za delegacje zagraniczne z tytułu ryczałtu za nocleg wynosi 13.672,39 zł (k. 131). Powód w niniejszej sprawie dochodził kwoty niższej, tj. 12.749 zł i taka też kwota stosownie do żądania powoda, wobec zakazu orzekania ponad żądanie z mocy art. 321 k.p.c., podlegała zasądzeniu na rzecz powoda.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie wniosła do Sądu Najwyższego pozwana, zaskarżając rozstrzygnięcie w części, tj. co do pkt 1a, 2 oraz punktu II wyroku z 11 stycznia 2022 r. (sygn. akt XXI Pa 138/21), wskazując naruszenia:

1. przepisów postępowania mających istotny wpływ na wynik sprawy, tj.:

a. art. 382 k.p.c. poprzez dokonanie rozstrzygnięcia w oparciu o wskazy przez Sąd Najwyższy w wyroku z 9 czerwca 2021 r. (sygn. akt II PSKP 37/21) dokument w postaci Regulaminu Wynagradzania z dnia 16 czerwca 2010 r., w którym pojęcie „dieta” odniesiono jedynie do kosztów wyżywienia, podczas gdy w Spółce obowiązywał Regulamin wynagradzania dla pracowników V. sp. z o.o. z dnia 16 kwietnia 2007 r., w którego § 16 ust. 4 lit. a) wskazano, że: *„Pracownikowi wykonującemu na polecenie pracodawcy zadanie służbowe poza granicami kraju przysługują zryczałtowane należności z tytułu zagranicznej podróży służbowej zgodnie z następującymi zasadami: a) kierowcom samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony przysługuje dieta i ryczałt noclegowy wypłacany w łącznej wysokości 42 EUR za dobę podróży,”* tj. na podstawie dokumentu nie pochodzącego od stron postępowania, nieznajdującego się w aktach sprawy, nie obowiązującego u pracodawcy;

b. art. 398²⁰ k.p.c. w zw. z art. 398¹³ § 2 k.p.c. poprzez uznanie, że Sąd II instancji jest związany nowymi ustaleniami faktycznymi dokonanymi przez Sąd Najwyższy w wyroku z 9 czerwca 2021 r. (sygn. akt II PSKP 37/21), podczas, gdy wiążące to dotyczyło jedynie wykładni prawnej;

c. art. 398²⁰ k.p.c. poprzez niezastosowanie się przez Sąd II instancji do wykładni prawnej dokonanej przez Sąd Najwyższy w wyroku z 9 czerwca 2021 r. (sygn. akt II PSKP 37/21), tj. obowiązywanie u pracodawcy zakładowych unormowań

dotyczących ryczału za noclegi w zagranicznej podróży służbowej kierowcy zatrudnionego w transporcie międzynarodowym, obliguje do ich stosowania, nawet jeśli stawki ryczału za nocleg były niższe od ustalonych przepisami wydanyymi na mocy art. 77⁵ k.p., a pojazd był wyposażony w kabinę do spania;

2. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

a. art. 18 § 1 k.p. w zw. z art. 77⁵ § 3 i 4 k.p. w zw. z § 9 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju w zw. z § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce budżetowej z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju w zw. z § 16 ust. 4 lit. a) Regulaminu wynagradzania dla pracowników V. sp. z o.o. przez ich błędną wykładnię i uznanie, że § 16 ust. 4 lit. a) Regulaminu wynagradzania dla pracowników V. sp. z o.o. w zakresie określającym dietę i ryczałt noclegowy na łączną kwotę 42 Euro jest mniej korzystny od przepisów prawa pracy, podczas gdy ww. kwota gwarantowała pracownikom wypłatę dodatku tytułem podróży służbowej ustalonego przez przepisy prawa pracy;

b. art. 18 § 1 k.p. w zw. z art. 77⁵ § 3, 4, 5 k.p. w zw. z § 9 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju w zw. z § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce budżetowej z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju w zw. z § 16 ust. 4 lit. a) Regulaminu wynagradzania dla pracowników V. sp. z o.o. poprzez ich niewłaściwą wykładnię polegającą na przyjęciu, że ujęcie w Regulaminie wynagradzania łącznej kwoty wypłacanej pracownikowi tytułem diety i ryczału za nocleg jest mniej korzystne od przepisów prawa pracy, podczas gdy przepisy prawa pracy nie wymagały od pracodawcy, aby należności z tytułu dodatku za podróże służbowe określone zostały w osobny sposób w stosunku do każdego ze składników wchodzących w jego skład;

c. art. 65 § 1 k.c. w zw. z § 16 ust. 4 lit. a) Regulaminu Wynagradzania dla pracowników V. sp. z o.o. poprzez ich niewłaściwą wykładnię polegającą na przyjęciu, że pozwana wypłacała pracownikom ryczałt w wysokości 42 Euro za dzień podróży służbowej jedynie tytułem diety, podczas gdy z treści Regulaminu wynikało, że kwota ta obejmowała zarówno dietę jak i ryczałt za nocleg.

Z uwagi na wyżej przytoczone zarzuty, skarżąca wniosła o: uchylenie zaskarżonego orzeczenia w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Warszawie, zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej zwrotu kosztów procesu przed Sądem Najwyższym.

W odpowiedzi na wywiedzioną w niniejszej sprawie skargę kasacyjną powód wniósł o jej oddalenie oraz zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów zastępstwa w postępowaniu przed Sądem Najwyższym - zgodnie z przedłożoną fakturą VAT nr 2/06/2022 z 21 czerwca 2022 r. wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna pozwanego nie zasługuje na uwzględnienie, a argumenty w niej zawarte są chybione.

Na wstępie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 398¹³ §1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw, w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania. Sąd Najwyższy jest więc związany granicami zaskarżenia i granicami podstaw i nie może rozpoznać skargi poza zakres zaskarżenia wskazany przez skarżącego - nie może zaskarżonego wyroku poddać kontroli z punktu widzenia naruszeń innych przepisów niż wskazane w podstawach (por. wyrok Sądu Najwyższego z 25 maja 2018 r., I CSK 455/17, Legalis nr 1834484).

W pierwszej kolejności należało przeprowadzić analizę podniesionych w skardze kasacyjnej zarzutów naruszenia przez Sąd II instancji przepisów proceduralnych. Pełnomocnik wskazuje, że doszło do naruszenia art. 382 k.p.c., a także art. 398²⁰ k.p.c. w zw. z art. 398¹³ § 2 k.p.c., a naruszenia te miałyby polegać na błędnym rozstrzygnięciu w oparciu o Regulaminu Wynagradzania z dnia 16

czerwca 2010 r. (a nie obowiązujący wówczas Regulamin Wynagradzania dla pracowników V. sp. z o.o. z dnia 16 kwietnia 2007 r.), oraz błędne uznanie, że Sąd II instancji jest związany nowymi ustaleniami faktycznymi dokonanymi przez Sąd Najwyższy w wyroku z 9 czerwca 2021 r. i niezastosowanie się przez Sąd II instancji do wykładni prawnej dokonanej przez Sąd Najwyższy w powyższym wyroku. Zarzuty te nie mogły odnieść spodziewanego przez stronę skarżącą skutku i to z kilku powodów.

Jeżeli chodzi o zarzut naruszenia art. 382 k.p.c. to zwrócić należy uwagę, że przepis ten stanowi ogólną dyrektywę interpretacyjną, wyrażającą istotę postępowania apelacyjnego. Powołanie się tylko na ten przepis może wyjątkowo stanowić podstawę kasacyjną jedynie wtedy, gdy sąd drugiej instancji pominie część zebranego w sprawie materiału dowodowego i wyda orzeczenie wyłącznie na podstawie materiału zebranego przed sądem pierwszej instancji lub na podstawie własnego materiału, z pominięciem wyników postępowania dowodowego przeprowadzonego przez sąd pierwszej instancji (*K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński*, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Wyd. 12, Warszawa 2024). Do naruszenia art. 382 k.p.c. dochodzi więc w wypadku pominięcia przez sąd drugiej instancji części zebranego w sprawie materiału dowodowego (zob. m. in. postanowienie Sądu Najwyższego z 13 marca 2024 r., III USK 106/23, Legalis nr 3058396). Z taką sytuacją jednak nie mamy do czynienia w rozpoznawanej sprawie. Pomimo bowiem błędnego przywołania przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z 9 czerwca 2021 r. (sygn. akt II PSKP 37/21) nieobowiązującego Regulaminu Wynagradzania z dnia 16 czerwca 2010 r., Sąd Okręgowy rozpoznając ponownie sprawę i ustalając stan faktyczny, nie oparł się w ogóle na tym dokumencie. Wynika to jednoznacznie z uzasadnienia zaskarżonego wyroku z 11 stycznia 2022 r. Sąd odwoławczy przeanalizował za to szczegółowo treść obowiązującego u pozwanej Regulaminu Wynagradzania z dnia 16 kwietnia 2007 r. i doszedł do wniosku, że postanowienia § 16 ust. 4 lit. a tego właśnie Regulaminu, przewidującego dla kierowców samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony dietę i ryczałt noclegowy (w łącznej wysokości 42 Euro za dobę podróży), były w okresie spornym mniej korzystne od obowiązujących w tym zakresie przepisów prawa pracy, a wypłacone świadczenie pokrywało jedynie dietę

za podróże służbowe - nie uwzględniając natomiast ryczałtu za nocleg. Niedopłata tego świadczenia należna więc była – zdaniem Sądu Okręgowego - pracownikowi.

Niezrozumiałe są także i nie znajdują żadnego uzasadnienia, zawarte w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia przez Sąd odwoławczy przepisu art. 398²⁰ k.p.c. Przede wszystkim Sąd Najwyższy, rozpoznając skargę kasacyjną i wydając w dniu 9 czerwca 2021 r. wyrok kasacyjny, nie ustalał (bo nie mógł tego uczynić, zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c.) nowego stanu faktycznego sprawy. Błędne wskazanie przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu tego wyroku nieobowiązującego u pracodawcy Regulaminu Wynagradzania z dnia 16 czerwca 2010 r., biorąc pod uwagę całość uzasadnienia wyroku z 9 czerwca 2021 r., nie może prowadzić do innych wniosków w tym zakresie. Poza tym, jak to już zostało wskazane wyżej, Sąd Okręgowy rozpoznając ponownie sprawę i ustalając stan faktyczny, nie oparł się w ogóle na tym dokumencie. Przepis art. 398²⁰ k.p.c. statuuje związanie sądu drugiej instancji przy ponownym rozpoznawaniu sprawy jedynie wykładnią prawa dokonaną w sprawie przez Sąd Najwyższy. Związanie to nie może zatem obejmować, co oczywiste, dokonanej przez Sąd Najwyższy wykładni, która taką wykładnią prawa nie jest (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 11 marca 2022 r., II CSKP 11/22, Legalis nr 2738971). W świetle art. 398²⁰ k.p.c. przez wykładnię prawa Sądu Najwyższego, skutkującą związaniem sądu odwoławczego, przy ponownym rozpoznaniu sprawy, należy rozumieć ustalenie znaczenia przepisów prawa. Zatem wykładnia prawa to ogół czynności poznawczych zmierzających do ustalenia właściwego sensu przepisów prawnych. Z kolei stosowanie prawa poprzedza ustalenie obowiązujących przepisów i ich sensu, ustalenie faktów, które mają znaczenie dla określenia konsekwencji prawnych oraz porównanie treści norm z ustalonymi faktami i stwierdzenie ich odpowiedniości. W związku z czym wykładnia prawa poprzedza jego zastosowanie (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 10 maja 2021 r., I CSKP 77/21, Legalis nr 2629811).

Biorąc natomiast pod uwagę szczegółowe uzasadnienie przez Sąd Okręgowy stanowiska zajętego w zaskarżonym wyroku, całkowicie nieuzasadniony jest zarzut, że Sąd II instancji nie zastosował się do wykładni prawnej dokonanej przez Sąd Najwyższy w wyroku z 9 czerwca 2021 r.

Nie potwierdziły się także, wskazywane w skardze kasacyjnej, zarzuty naruszenia przez Sąd Okręgowy przepisów prawa materialnego, tj. art. 18 § 1 k.p. w

zw. z art. 77⁵ § 3, 4, 5 k.p. w zw. z § 9 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju w zw. z § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce budżetowej z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju w zw. z § 16 ust. 4 lit. a) Regulaminu wynagradzania dla pracowników V.sp. z o.o., a także art. 65 § 1 k.c. w zw. z § 16 ust. 4 lit. a) wskazanego wyżej Regulaminu.

Sąd Najwyższy w obecnym składzie zauważa, że w jego orzecznictwie przyjmuje się, iż co do zasady nie ma przeszkód, aby wszystkie należności na pokrycie kosztów związanych z podróżą służbową zostały określone w postaci jednego ryczału. Takie stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z 21 lutego 2017 r. (I PK 300/15, LEX nr 2242158, a także w wyrokach: z 14 lutego 2017 r., I PK 77/16, LEX nr 2258054; z 8 marca 2017 r., II PK 410/15, LEX nr 2306367; z 9 marca 2017 r., I PK 309/15; z 13 grudnia 2017 r., III PK 149/16, LEX nr 2435631 i z 27 września 2023 r., II PSKP 77/22, Legalis nr 2985721). W wyroku z 8 marca 2017 r., II PK 410/15, poruszono przy tym jeszcze jedną istotną kwestię dotyczącą relacji zachodzącej między art. 77⁵ § 3 k.p. i art. 77⁵ § 5 k.p. Sąd Najwyższy w wyroku tym wyszedł bowiem z założenia, że sformułowanie "na pokrycie kosztów podróży", którym posługuje się pierwszy z przywołanych przepisów, ma szeroki kontekst i obejmuje wszystkie koszty, między innymi dietę oraz koszty noclegu. Brak regulacji, o której mowa w art. 77⁵ § 5 k.p. oznacza, że nie ma postanowień, o których mowa w art. 77⁵ § 3 k.p. Także w kolejnych orzeczeniach podzielono powyższy tok myślenia (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 30 marca 2017 r., II PK 16/16, LEX nr 2306363 oraz z 17 maja 2017 r., II PK 106/16, LEX nr 2306361).

Niezależnie od tego konieczne jest jednak zbadanie, czy przy założeniu, że ryczał ustalony przez pracodawcę faktycznie zawiera w sobie wszystkie koszty podróży służbowej, w tym ryczał za noclegi, to czy przyjęta w tym świadczeniu jego wysokość dawała powodowi rzeczywiście realną możliwość zaspokojenia potrzeb noclegowych (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 4 lipca 2023 r., III PSKP 23/22, LEX nr 3577498). W rozpoznawanej sprawie Sąd Okręgowy jednoznacznie uznał, że nie.

Jak bowiem wynikało z dokonanych przez Sąd odwoławczy ustaleń, diety za pobyt w Belgii, Francji, powinny wynosić nie mniej niż 45 Euro, za pobyt w Niemczech, Włoszech nie mniej niż 42 Euro, w Hiszpanii nie mniej niż 48 Euro, z kolei w Wielkiej Brytanii nie mniej niż 32 GBP. Zdaniem więc Sądu odwoławczego, z czym należy się zgodzić, jednoznacznie z tego wynika, że diety przyznawane pracownikom pozwanej, w tym powodowi, w całości wyczerpywały minimalne wysokości diet, które pracodawca jest zobowiązany do wypłaty swoim pracownikom - z uwagi na podróże służbowe do ww. krajów, do których uczęszczał również powód. W niektórych sytuacjach wysokość należnych pracownikowi diet (za pobyt w Belgii, Francji, Hiszpanii) była jednak zaniżona. Słusznie więc Sąd odwoławczy przyjął, że sumy, które były wypłacone powodowi z tytułu odbytych podróży służbowych, nie obejmowały ryczałtów za noclegi. Obowiązujący w spółce Regulamin Wynagradzania z dnia 16 kwietnia 2007 r. (§ 16 ust. 4 lit. a) odnosił zatem pojęcie „dieta” do kosztów wyżywienia, brak było bowiem podstaw – pomimo określeń użytych przez pracodawcę w regulaminie - do nadania temu pojęciu szerszego znaczenia.

Nie ulega także wątpliwości, że pracodawcy mogą określać świadczenia z tytułu podróży służbowej na niższym poziomie, niż ten wynikający z art. 77⁵ § 2 k.p. i wydanego na jego podstawie rozporządzenia. Założenie, że zwrot kosztów noclegu powinien następować według reguł nie mniej korzystnych niż to wynika z rozporządzenia wykonawczego, zostało zmodyfikowane w wyrokach Sądu Najwyższego z 17 listopada 2016 r. (II PK 227/15, LEX nr 2180093) i z 7 lutego 2017 r. (II PK 359/15, LEX nr 2252203). W judykatach tych ustalano, że pracodawca określił w regulaminie wynagradzania zbiorczą należność z tytułu podróży służbowej, przy czym rozbił ją na dietę i "inne zwiększone koszty socjalne", które jednak nie pokrywały w całości przysługującego z rozporządzenia ryczałtu noclegowego. Sąd Najwyższy uznał, że ryczałt za nocleg może być przez pracodawcę moderowany ze względu na rodzaj i standard wyposażenia bytowo-noclegowego kabiny kierowcy (im jest on wyższy tym ryczałt za nocleg może być niższy). Nadal ma jednak zastosowanie wskazanie zawarte w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14 (OSNP 2014 nr 12, poz. 164), że kierowca w transporcie międzynarodowym ma prawo do noclegu umożliwiającego

regenerację sił w godnych warunkach. Miejsca do spania w kabinie samochodu z reguły standardu tego nie zapewnia. Oznacza to, że ryczałt przewidziany w umowie o pracę, regulaminie wynagradzania lub układzie zbiorowym pracy powinien zostać tak ukształtowany, aby dawał rzeczywistą, a nie iluzoryczną możliwość zrealizowania tej potrzeby. Okoliczność, czy pracownik faktycznie ze sposobności tej skorzysta, czy też wybierze rozwiązanie "ekonomiczne", nie ma znaczenia. Rozumowanie to wynika z założenia, że to na pracodawcy spoczywa powinność zabezpieczenia odpowiednich warunków noclegowych w podróży służbowej. Obowiązek ten może zostać zrealizowany w dwojaki sposób. Po pierwsze, przez zorganizowanie warunków umożliwiających odpoczynek, po drugie, przez ustanowienie ryczałtu w wysokości dającej możliwość zrealizowania tej potrzeby we własnym zakresie. Znaczy to tyle, że określone warunki podróży służbowej u "innego pracodawcy" dają sposobność do zastosowania mniej korzystnych niż w rozporządzeniu wykonawczym rozwiązań, ale nie upoważniają do przenoszenia na pracownika kosztów generowanych przez proces pracy (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 26 października 2017 r., III PZP 2/17, OSNP 2018, nr 3, poz. 28).

Także z aktualnego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika, że pracodawca w odniesieniu do ryczałtów za noclegi w podróży służbowej ma w zasadzie dowolność w zakresie ustalenia wysokości tych ryczałtów, natomiast jeżeli w regulaminie wynagradzania (albo w umowie o pracę) wyraźnie stwierdzono, że pracownikowi (kierowcy) nie przysługuje ryczałt za nocleg, gdy miał możliwość odbycia go w przystosowanej do tego kabinie pojazdu, to należy to traktować jako brak uregulowania kwestii rozliczania kosztów noclegu, a to prowadzi wprost do stosowania przepisów powszechnie obowiązujących, w tym przypadku rozporządzeń wykonawczych do art. 77⁵ k.p. Stwierdzenie, że pracownikowi nie przysługuje ryczałt za nocleg, oznacza bowiem negatywną regulację kwestii kosztów noclegu pracownika w podróży służbowej, czyli brak koniecznej regulacji pozytywnej, a to prowadzi pośrednio do zasad wynikających z prawa powszechnie obowiązującego. Poza zakresem stosowania przepisów powszechnie obowiązujących pozostają natomiast kierowcy, których regulacje płacowe wynikają z postanowień układu zbiorowego pracy, regulaminu wynagradzania lub umowy o pracę, ponieważ wówczas nie istnieje konieczność posiłkowego stosowania przepisów powszechnie

obowiązujących (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 9 marca 2017 r., I PK 309/15, LEX nr 2273875; z 27 kwietnia 2017 r., I PK 90/16, LEX nr 2282387 i z 6 lutego 2018 r., III PK 158/16).

Niedopuszczalne jest natomiast przerzucanie na pracownika kosztów noclegu w podróży służbowej. To na pracodawcy spoczywa powinność zabezpieczenia odpowiednich warunków noclegowych w podróży służbowej, a obowiązek ten może zostać zrealizowany albo przez zorganizowanie odpowiednich warunków umożliwiających odpoczynek (nocny), albo przez ustanowienie ryczału – ale w wysokości dającej możliwość zrealizowania tej potrzeby we własnym zakresie. Brak natomiast regulacji, o której mowa w art. 77⁵ § 5 k.p. należy natomiast dekodować rodzajowo, to znaczy, jeśli pracodawca ureguje kwestię diet, a pomija inne koszty (noclegowe) – tak jak to miało miejsce w niniejszej sprawie, gdzie pracodawca przewidział co prawda formę ryczału łącznie z tytułu diet i kosztów noclegu, ale wysokość tego ryczału zaspokajała jedynie – i to nie zawsze – diety i nie wystarczała już na pokrycie kosztów noclegu. Oznacza to, że mamy do czynienia z sytuacją porównywalną do tej, kiedy w ogóle nie ma postanowień, o których mowa w art. 77⁵ § 3 k.p. Interpretacja, czy regulacja zawarta w regulaminie spełnia swoją funkcję należy przy tym do stron, a w ostateczności do sądu rozpoznającego sprawę (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 27 kwietnia 2017 r., I PK 90/16, LEX nr 2282387 i z 30 maja 2017 r., I PK 154/16, LEX nr 2353606, a także postanowienie Sądu Najwyższego z 22 września 2022 r., II PSK 373/21, Legalis nr 2900186).

Sąd ma prawo (obowiązek) szacunkowo badać, czy przyjęty pułap ryczału daje kierowcy realną możliwość zaspokojenia potrzeb noclegowych w godnych i regenerujących jego organizm warunkach. Przy ustalaniu należnej kwoty trzeba uwzględnić indywidualne okoliczności sprawy, a gdy ściśle ustalenie wysokości żądania nie jest możliwe lub nader utrudnione, sąd ma prawo skorzystać z rozwiązania przewidzianego w art. 322 k.p.c. Podobnie wypowiadał się Sąd Najwyższy już wcześniej, podkreślając, że przy ustalaniu lub miarkowaniu kwoty należnego ryczału za nocleg, należy uwzględnić indywidualne okoliczności konkretnej sprawy, a jeżeli ściśle ustalenie wysokości żądania nie jest możliwe lub nader utrudnione, sąd ma prawo i powinien skorzystać z dyspozycji art. 322 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z 28 marca 2017 r., II PK 28/16, LEX nr 2323651).

Sąd Najwyższy uznał, że przy ocenie roszczenia pracownika sąd ma obowiązek weryfikowania, czy postanowienie regulaminu lub umowy o pracę nie zmierza do przyznania świadczenia (świadczeń) rekompensujących podróże służbową w sposób pozorny lub symboliczny (postanowienie Sądu Najwyższego Społecznych z 8 lutego 2022 r., I PSK 198/21, Legalis nr 2658959). Ustalenie bowiem przez pracodawcę świadczenia w wysokości zbyt niskiej, nie będącej w stanie pokryć kosztów noclegu, powinno być traktowane tak jak brak uregulowania kwestii rozliczania kosztów noclegu, a to prowadzi wprost do stosowania przepisów powszechnie obowiązujących, w tym przypadku rozporządzeń wykonawczych do art. 77⁵ k.p.

Nie można było uznać za uzasadniony także zarzut naruszenia art. 65 § 1 k.c. Zarzut ten jest niezrozumiały, strona skarżąca wydaje się uważać, że reguły wykładni oświadczeń woli powinny zostać zastosowane do postanowień regulaminu wynagradzania obowiązującego u skarżącej. Tymczasem nie powinno budzić wątpliwości, że regulamin wynagradzania (art. 77² k.p.) jest wewnątrzzakładowym aktem normatywnym (art. 9 k.p.) i do jego interpretacji należy wykorzystywać metody interpretacji (wykładni) aktów normatywnych. Natomiast dopiero w sytuacji, gdy w procesie interpretacji postanowień regulaminu wynagradzania zawiodą metody wykładni właściwe dla aktów prawnych, sąd może, na podstawie art. 65 k.c. w związku z art. 300 k.p., stosować posiłkowo zasady wykładni oświadczeń woli stron czynności prawnych (por. wyrok Sądu Najwyższego z 16 lutego 2017 r., II PK 11/16, Legalis nr 1580479). Przy czym, w ocenie Sądu Najwyższego w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę, zastosowanie art. 65 k.c. do wykładni postanowień regulaminów ma charakter zupełnie wyjątkowy i nie powinno mieć miejsca, gdy jednoznaczne efekty wykładni są możliwe do osiągnięcia za pomocą reguł wykładni aktów prawnych. W niniejszej sprawie treść postanowień regulaminu wynagradzania była jasna i nie budziła wątpliwości, zatem nie było potrzeby stosowania do jego wykładni reguł przewidzianych dla wykładni oświadczeń woli. Warto przy tym zauważyć, że Sąd Okręgowy w niniejszej sprawie nie zakwestionował charakteru ekwiwalentu przewidzianego w regulaminie, jako świadczenia złożonego, a jedynie wskazał, że jego wysokość jest zbyt niska i nie jest w stanie zaspokoić należności z tytułu noclegów (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 17 września 2020 r., II PK 251/18, Legalis nr 2518937).

Z tych przyczyn skarga kasacyjna została oddalona na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., a o kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 398²¹ w związku z art. 108 § 1 k.p.c. i art. 98 § 1 k.p.c. oraz 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 9 ust. 1 pkt 2 i § 2 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1964 ze zm.).

[SOP]

[ms]